

задания и проблемные ситуации.

Ключевые слова: отрасль права, законодательство, социальная работа, права лица, государственные гарантии.

Panchenko M. V. Methodology of «Sectoral Legislation in Social Work» Teaching of Future Professionals in the Sphere of Social and Legal Protection of the Population

The article describes specific of implementing methodology of «Sectoral legislation in social work» teaching of future professionals in the sphere of population social and legal protection. It was found that «sectoral legislation in social work» is a system of regulatory acts developed by lawmaking state bodies of Ukraine in the rule-making process and by consolidating social uniform standards of basic laws in the social sphere being the basis for developing and allocation of social orientation norms. Sectoral legislation is selectively divided and classified with regard to material and procedural spheres by social work-related materials. The study covers the state of scientific developments in terms of interpreting social norms by branches. Theoretical and practical significance, aims and objectives of the submitted subject were defined. Discipline modules were described. It was pointed out that various teaching and learning methods (including conversation, explanation, narration, laboratory works, practical work, researches) are used in the course of the discipline teaching. Practical work includes work with dictionaries, self-control questions and tasks, individual tasks, work with primary sources: study of primary sources and literature annotation, creative tasks and problem situations.

Key words: branch of law (field of law), legislation, social work, individual rights (personal rights), government guarantees.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2014 р.

Прийнято до друку 28.03.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Ковчина І. М.

УДК 316.334:378.147

І. Б. Савельчук

**РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ
СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ОРІЄНТИР ОНОВЛЕННЯ
СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Сучасні інноваційні тенденції розвитку соціальної сфери, особливо у сфері надання соціальних послуг, спричиняють виникнення нових вимог до фахівця, здатного працювати в умовах інноваційності професійної діяльності. Реалізація поставлених завдань можлива через

забезпечення інноваційної спрямованості навчального процесу, інтеграції змісту професійної підготовки з перспективами й пріоритетами розвитку сфери надання соціальних послуг різним групам населення, а також інноваційно-особистісного розвитку майбутніх фахівців. Проте, як показує практика, результативність інноваційної діяльності соціальних працівників залишається недостатньою через низький рівень розвитку інноваційного потенціалу, активності та ініціативності.

Різні аспекти зазначеної проблеми представлено у дослідженнях, що містять наукові засади формування системи підготовки до інноваційної діяльності, доводять багатоаспектність інноваційного потенціалу як наукового феномена та існування різних підходів до його розвитку: системний (Н. Лапін, Б. Сазонов, Т. Еленурм та ін.), психологічний (І. Байер, І. Семенов, С. Степанов та ін.), соціологічний (І. Бестужев-Лада, О. Пригожин, Ю. Прохоров та ін.), педагогічний (М. Кларін, В. Лазарев, Н. Немова, М. Поташник, П. Трет'яков, Т. Шамова, В. Юсупов та ін.), філософський (Б. Гершунський, М. Князева та ін.), економічний (О. Лузін, Б. Сантос та ін.), акмеологічний (О. Анісімов, І. Семенов та ін.). У наукових роботах значна увага приділяється загальним та специфічним питанням інноваційної діяльності й процесам впровадження інновацій, але не представлені змістові та технологічні аспекти розвитку інноваційного потенціалу фахівців соціальної сфери в процесі їх професійної підготовки. Тому пошук соціально-педагогічних механізмів розвитку інноваційного потенціалу майбутніх соціальних працівників вважається перспективним напрямом та потребує свого вирішення. *Метою статті* є обґрунтування науково-педагогічних засад розвитку інноваційного потенціалу майбутніх фахівців соціальної сфери в процесі професійної підготовки.

Щодо сутності поняття «інновація» зауважимо, що неоднозначність його змісту, дозволяє переосмислити загальновідоме нормативно-правового визначення інновації як результату інноваційної діяльності, який втілено у новий або удосконалений продукт, реалізовано у новому або удосконаленому технологічному процесі. У контексті надання соціальних послуг інновації – це нововведення в практичній соціальній роботі, що супроводжуються змінами у змісті, формах, методах та технологіях, з метою підвищення якості надання соціальних послуг клієнтам. Основними ознаками інновацій у сфері надання соціальних послуг виступають: наявність «нового» розв'язання соціальної проблеми або соціально небезпечного явища; забезпечення якісних змін розвитку суб'єктів інноваційної діяльності (держава, соціальні заклади та служби, соціальні працівники); забезпечення якісних змін у системі підготовки фахівців до здійснення інноваційної професійної діяльності у сфері надання соціальних послуг.

Інноваційність як засіб розв'язання системних (соціальних і професійних) протиріч, характеризує професійну культуру фахівців за наступними критеріями. [2]: особистісно значущої цінності; соціального

механізму розвитку системи освіти; цілісної системи відносин і специфічно організованої діяльності; організації власної професійної діяльності.

Інноваційна діяльність у сфері надання соціальних послуг спрямована на підвищення ефективності соціальної роботи з різними групами клієнтів, тому, нами розуміється як цілеспрямована діяльність щодо планування та реалізації якісних змін. Інноваційна діяльність у сфері надання соціальних послуг характеризується особливостями її здійснення та появою специфічних інновацій. Інноваційна діяльність сучасного фахівця у сфері надання соціальних послуг представлена системою взаємопов'язаних видів діяльності:

- *аналітична діяльність* – представляє собою сукупність дій, що спрямовані на отримання нового знання шляхом аналізу та синтезу, виокремлення, вивчення стану проблем, оцінювання результатів і розв'язання професійних завдань, усвідомлення та переусвідомлення досвіду діяльності у сфері роботи з різними категоріями клієнтів, що перебувають у складних життєвих обставинах;

- *інноваційно-проектна діяльність* – представляє собою розробку проектів, спрямованих на отримання технологічно нових соціальних послуг або удосконалення процесу надання соціальних послуг клієнтам, які перебувають у складних життєвих обставинах;

- *організаційно-професійна діяльність* – представляє собою систему дій, спрямованих на професійний розвиток суб'єктів інноваційної практики з метою конструювання власних інноваційних продуктів та актуалізації певних компонентів інноваційного потенціалу.

Успішність та ефективність інноваційної діяльності майбутніх соціальних працівників цілком залежить від їх потенціалу, його активізації. Проблема розкриття та розвитку потенціалу найчастіше розглядається в контексті педагогічної діяльності та педагогічної освіти. Саме тому, поширеними у науковому обігу є такі поняття як «творчий потенціал учителя», «акмеологічний потенціал учителя», «інноваційний потенціал учителя», «інноваційний потенціал педагогічного колективу».

Проблема розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів представлено у дослідженнях (С. Архангельський, В. Сластьонін, Т. Шамова, Ю. Осколова та ін.) та узагальнено запропоновано розумити як спільну діяльність викладачів та студентів, що «забезпечує перехід сукупності творчих здібностей й психічних новоутворень з потенційного стану в актуально-дієвий, при якому кожний студент має можливість прояву та розвитку творчої індивідуальності» [5].

Поняття «акмеологічний потенціал» у загальноприйнятому розумінні представлено як потенціал досягнень й постійного самовдосконалення у багатьох дослідженнях (А. Деркач, Е. Зеєр, Д. Мотигуллін та ін.), а розвиток акмеологічного потенціалу учителів розуміється «...як кількісні та якісні зміни у системі мотивів, знань, умінь, що сприяють досягненню педагогом свого акме» [2].

Проблема інноваційного потенціалу та можливостей його розвитку в

умовах професійної підготовки вивчалася дослідниками: В. Попов обґрунтував визначення інноваційного потенціалу як інтегральної характеристики професійно-особистісних якостей, включаючи творчу мотивацію, активність, здатність до самореалізації в умовах нововведень, професійну і методологічну компетентність, які у сукупності дозволяють ефективно генерувати, продуцивати, проектувати нові уявлення, підходи, ідеї та реалізувати їх у різних видах й формах педагогічної інноваційної діяльності [6]; В. Ларіна визначила «інноваційний потенціал педагогічного колективу» як здатність колективу до саморозвитку і реалізації у освітній сфері інноваційних проектів, ідей, технологій [4].

Розвинутий інноваційний потенціал особистості, на думку Ю. Власенко характеризує в цілому здатність людини до конструктивного, нестереотипного мислення і поведінки в рамках нової ситуації, до виявлення нових способів розв'язання проблем, усвідомлення й розвитку свого інноваційного досвіду, де головний фактор прояву й розвитку інноваційного потенціалу – мінливість світу. Інноваційний потенціал виступає могутнім важелем розвитку особистості, що визначає її готовність змінюватися, відмовлятися від стереотипів. Унаслідок цього стає очевидною необхідність пошуку засобів, що дозволяють розвивати інноваційний потенціал особистості, яким володіє людина [1].

Як бачимо, виникають складності щодо однозначного розуміння змісту та механізмів його розвитку. Для створення системи оновлення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у концепції бажано передбачити:

- розвиток інноваційного потенціалу і підвищення його ефективності через створення механізмів залучення студентів до інноваційної професійної діяльності;
- розвиток інноваційного середовища через механізми стимулювання взаємодії наукової, навчальної та професійної складової підготовки студентів;
- формування інноваційної культури студентів через механізми підвищення статусу інноватора, підтримки та розповсюдження кращих інноваційних проектів, впровадження спеціалізованих курсів з соціальної інноватики та інноваційної діяльності;
- інтеграцію традицій та інновацій у вітчизняній системі підготовки через механізми забезпечення участі студентів у міжнародних програмах, соціальних проектах.

Характерними особливостями інноваційності професійної підготовки майбутніх соціальних працівників ми вважаємо: по-перше, інноваційність змістовного забезпечення професійної підготовки; по-друге, інноваційність технологічного та методичного забезпечення професійної підготовки; по-третє, інноваційність організаційного забезпечення професійної підготовки.

Щодо до першої особливості – інноваційність змісту професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, зауважимо, що вона

враховує, специфічність підготовки до соціальної роботи, оскільки зміст навчальної програми повністю відповідає специфічності професійної соціальної роботи. Відповідно, практична спрямованість навчальних програм відображає наявний взаємозв'язок основних базових теоретичних положень соціальної роботи з сучасною практикою соціальної роботи з різними групами клієнтів. Таким чином, значення набуває змістовна інноваційність навчальних програм, яка забезпечує високу гнучкість та адаптивність професійної підготовки до соціального запиту державних та недержавних закладів соціальної сфери.

Друга особливість – інноваційність технологічного та методичного забезпечення професійної підготовки забезпечується відповідної методикою впровадження технологій навчального процесу. Зазначимо, що ефективність застосування інноваційних технологій в контексті проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників до інноваційної професійної діяльності забезпечується певними складовими, які реалізуються через навчальну діяльність студентів. Ми визначаємо етапність реалізації моделі інноваційної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, який можливо застосовувати як послідовно, так і варіативно: репродуктивний, у процесі якого відбувається індивідуальна або групова робота над розв'язанням традиційно запропонованих завдань; інноваційний, у процесі якого відбувається індивідуальна або групова робота над створенням «нового» завдання; дискусійний, у процесі якого відбувається обговорення щодо можливого вирішення завдань; ігровий, у процесі якого відбувається ігрове відтворення запропонованих варіантів вирішення завдань.

Враховуючи означений алгоритм навчальної діяльності студентів-майбутніх фахівців соціальної сфери, ми вважаємо, що необхідно визначити додаткові можливості підвищення рівня технологічності професійної підготовки. Цілком відповідає сучасним вимогам реалізації інноваційних технологій у навчальному процесі, перш за все, кейс-технологія, оскільки містить поєднання таких можливостей: дослідження життєвих ситуацій, де однією із складових проблеми є поведінка різних груп населення; представлення, інтерпретації ситуацій, що стосуються сфери професійних інтересів соціального працівника; пошуку і використання теоретичного знання в умовах динамічної ситуації; розробки алгоритму дій, прийняття конкретних рішень; застосування теоретичних знань, концепцій та усталених методик в умовах конкретних ситуацій.

Наступною інноваційною технологією, на нашу думку, може виступити технологія проектування. Її впровадження в навчальний процес дозволить майбутньому фахівцю соціальної сфери здійснювати розробку конкретних соціальних проектів, інтегрувати стратегії проектування відповідно до специфічних характеристик соціальних об'єктів та застосовувати набутий досвід для саморозвитку й професійного самовдосконалення й формування інноваційного потенціалу особистості майбутнього фахівця.

Ми вважаємо за доцільне також впровадити в навчальний процес модифікації тренінгових технологій (тематичних, комплексних тощо), зокрема особистісно орієнтований тренінг як систему неперервного процесу професійного становлення, що надає можливість саморозвитку, самокорекції та самовдосконалення особистості. Відповідно до контексту проблеми підготовки до інноваційної професійної підготовки фахівців соціальної сфери вони повинні бути інтегровані у програмах тренінг-семінарів, в яких будуть представлено конкретні практичні вправи, проблемні ситуації і алгоритми моделювання професійних ситуацій. Але цей пошук не повинен порушити логіку загального технологічного процесу підготовки соціальних працівників.

Таким чином, саме означені характеристики інноваційності навчального процесу надають можливість з їх допомогою забезпечити розвиток інноваційного потенціалу студентів-майбутніх соціальних працівників.

Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо у обґрунтуванні та розробці засад формування інноваційної культури фахівців соціальної сфери в умовах професійної підготовки.

Список використаної літератури:

- 1. Власенко Ю. А.** Психологический анализ инновационного потенциала личности / Ю. А. Власенко // Вісник Харківського державного університету № 439-99. Серія «Психологія, політологія». – Ч. 1, 2. – Харків. – 1999. – С. 178 – 181.
- 2. Земцова В. И., Леонтьева Е. А.** Теоретические предпосылки развития акмеологического потенциала студентов педагогических специальностей / В. И. Земцова, Е. А. Леонтьева // Педагогическое образование в России. – 2010. – №4. – С. 137 – 144.
- 3. Илюхина Л. В.** Инновационный потенциал парадигмальной трансформации российской системы образования: тенденции изменений: Дис. ... докт. соц. наук: 22.00.04. – Ростов-на-Дону, 2005. – 305 с.
- 4. Ларина В. П.** Развитие инновационного потенциала педагогического коллектива школы: Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01: Киров , 2009. – 154 с.
- 5. Осколкова Ю. В.** Развитие творческого потенциала у будущих педагогов профессионального обучения в вузе.: Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08: Екатеринбург, 2009. – 210 с.
- 6. Попов В.В.** Организационно-педагогические условия развития инновационного потенциала педагога в учреждении дополнительного образования детей : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 : Оренбург, 2003. – 179 с.

Савельчук І. Б. Розвиток інноваційного потенціалу майбутніх соціальних працівників як орієнтир оновлення системи професійної підготовки

У статті представлено теоретичне обґрунтування розвитку інноваційного потенціалу студентів за спеціальністю «соціальна робота»

на засадах технології оновлення підготовки до інноваційної професійної діяльності у сфері надання соціальних послуг.

Ключові слова: інноваційний потенціал, модель розвитку інноваційного потенціалу, технологія оновлення підготовки до інноваційної діяльності у сфері надання соціальних послуг.

Савельчук И. Б. Развитие инновационного потенциала у будущих социальных работников как ориентир обновления системы профессиональной подготовки

В статье представлено теоретическое обоснование развития инновационного потенциала студентов специальности «социальная работа» на основе технологии обновления процесса подготовки к инновационной профессиональной деятельности в сфере оказания социальных услуг.

Ключевые слова: инновационный потенциал, модель развития инновационного потенциала, технология обновления подготовки к инновационной деятельности в сфере оказания социальных услуг.

Savelchuk I. B. The development of innovative potential future social workers as a benchmark system upgrade training

In the article the theoretical ground of development of innovative potential of students of speciality is presented «social work» on the basis of technology of updating of process of preparation to innovative professional activity in the field of providing of social services.

Key words: innovative potential, model of development of innovative potential, technology of updating of preparation to innovative activity in the field of providing of social services.

Стаття надійшла до редакції 31.01.2014 р.

Прийнято до друку 28.03.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Карпенко О. Г.

УДК 378.011.3-051:37.013.42

С. П. Тямало

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ В УМОВАХ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ

Професійна компетентність соціального педагога у взаємодії з дітьми з поведінковими відхиленнями – один із провідних чинників гуманізації освітньо-виховного середовища в навчально-виховних та реабілітаційних закладах. Останнім часом з різних причин, у тому числі через нестабільність суспільства, знецінення загальнолюдських